

Diskusijos

DĖL PSICHOLOGŲ RENGIMO VILNIAUS PEDAGOGINIAME UNIVERSITETE PRADŽIOS

Doc. dr. Juvencijus Lapė

Psichologus Lietuvoje rengti pradėta po nepriklausomybės paskelbimo kuriantis aukštosioms mokykloms. Tarpukario laikotarpiu ir dabar jie rengiami Vytauto Didžiojo universitete (VDU), Vilniaus universitete (VU), Vilniaus pedagoginiame universitete (VPU). Tačiau lieka kai kurių neiškumų: kada pradėti rengti psichologai VPU?

VPU jubiliejiniam leidinyje „Vilniaus pedagoginis universitetas (1935–1995)“ paminėta, kad 1945 metais VPU pradėjo rengti psichologijos specialistus (1, p. 174). Lietuvos enciklopedijose, išleistose tarybiniais metais, rašoma, kad psichologijos ir logikos specialistai VVPI buvo rengiami 1946–1955 metais (2, p. 932; 3, p. 248; 4, p. 462). Apie psichologų rengimo VPU pradžią skirtingų nuomonių teko išgirsti ir minint profesoriaus Alfonso Gučo gimimo 100-ąsias metines.

VPU vien tik psichologijos arba logikos mokytojai nebuvo rengiami. Mokyklų programose tiems dalykams buvo skiriama per mažai pamokų, kad to dalyko mokytojui susidarytų pakankamas krūvis pagrindiniam atlyginimui gauti. Todėl psichologų rengimas buvo derinamas su kitų specialybių studijomis. LTSR Liaudies Komisarų Tarybos 1945 m.

gruodžio 24 d. nutarimu nustatomi VVPI fakultetai, tarp kurių minimas ir Pedagoginis fakultetas (vėliau – Pedagogikos). Minėtame fakultete pagal TSRS galiojusią tvarką, kurios privalėjo laikytis ir Lietuva, buvo rengiami pedagogikos ir psichologijos specialistai. VPU jie buvo rengiami vadovaujantis 1945 m. gruodžio 25 d. patvirtintu mokymo planu. Baigusiems ketverių metų studijų kursą buvo suteikiama mokytojų seminarijos pedagogikos, psichologijos ir lietuvių kalbos metodikos mokytojo kvalifikacija (6).

Pateikiame šio fakulteto absolventės p. Birutės Pacenkaitės VVPI baigimo diplomo išrašą: „Diplomas B Nr. 538318 Šio pateikėja drg. Pacenkaitė Birutė, Petro 1945 m. įstojo ir 1949 m. baigė Vilniaus Valstybinio Pedagoginio Instituto Pedagogikos fakulteto pedagogikos specialybės visą kursą ir Valstybinės Egzaminų Komisijos 1949 m. birželio mėn. 27 d. nutarimu jai pripažinta mokytojų seminarijos pedagogikos, psichologijos ir lietuvių kalbos metodikos mokytojo vardas kvalifikacija. Valstybinės Egzaminų Komisijos Pirmininkas (parašas) Direktorius (parašas) Sekretorius (parašas) (Antspaudas) Vilniaus miestas, 1949 m. Registracijos Nr. 95“ (asmeninis B. P. dokumentas).

Tai buvo pirmas atvejis, kai VPU studentai galėjo įsigyti kelias specialybes. Vėliau ir kituose fakultetuose buvo rengiami kelių specialybių mokytojai. Pedagogikos fakultete taip pat pradėta kitaip derinti specialybes. Nuo 1946 metų jau buvo galima pasirinkti pedagogikos ir psichologijos arba logikos, psichologijos ir lietuvių kalbos specialybių derinius. Pirmojo derinio studentams, baigusiems visą ketverių metų studijų kursą, buvo suteikiama pedagoginės mokyklos pedagogikos ir psichologijos mokytojo kvalifikacija, o antrojo derinio – vidurinės mokyklos logikos, psichologijos ir lietuvių kalbos mokytojo kvalifikacija.

Ar buvo esminių skirtumų rengiant psichologijos kartu su pedagogika arba logika ir lietuvių kalba specialistus?

VPUA saugomi pedagogikos ir psichologijos specialybių 1945 12 25 ir 1948 12 24 patvirtinti mokymo planai, taip pat logikos, psichologijos ir lietuvių kalbos specialybių mokymo planas (6). Minėtų mokymo planų apžvalga rodo, kad atskiruose planuose psichologijai studijuoti numatytos privalomos disciplinos, jų skaičius ir apimtis valandomis iš esmės nesiskiria.

Visuose mokymo planuose yra šios psichologinės disciplinos: bendroji psichologija, vaiko psichologija, pedagoginė psichologija, psichologijos dėstytojų metodika bei pedagoginė praktika.

Pedagogikos ir psichologijos specialybių mokymo planuose yra platus žmogaus anatomijos ir fiziologijos kursas (per 200 val.), o logikos, psichologijos ir lietuvių kalbos specialybių mokymo planuose – centrinės nervų sistemos ir aukštosios nervinės veiklos fiziologijos kursas (72 val.). Be to, logikos, psichologijos ir lietuvių kalbos mokymo planuose yra psichologijos istorijos kursas (72 val.). Planuose skiriasi kai kurie specialieji kursai ir fakultatyvai.

Ši dokumentų apžvalga leidžia teigti, kad

Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute psichologijos kartu su kitomis specialybėmis specialistai pradėti rengti 1945 metais.

Archyvinių dokumentų duomenys paskatino dar kartą paieškoti VPU Psichologijos katedros įkūrimo datas. Jau 1940–1941 m. m. VPU buvo 10 katedrų, tačiau Psichologijos katedros tarp jų nėra. VPU jubiliejiname leidinyje nurodyta jos įsteigimo data – 1945 m. lapkričio 30 d. (1, p. 178). Neminima Psichologijos katedra ir LTSR švietimo liaudies komisaro 1944 m. gruodžio 29 d. įsakyme Nr. 194\A, kuriuo Vilniaus valstybinio universiteto profesorius Alfonsas Gučas laikomas einančiu Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto vyresniojo dėstytojo pareigas „nuo š.m. rugpjūčio mėn. 1 d.“ (5, p. 181). Prof. A. Gučas, kaip žinome, dėstė psichologijos kursus. To paties komisaro 1945 m. lapkričio 15 d. įsakymu Nr. 429\A tvirtinama VVPI tarybos sudėtis ir joje devintuoju numeriu įrašytas Alfonsas Gučas jau kaip Psichologijos katedros vedėjas (5, p. 421). 1945 m. lapkričio 30 d. įsakyme Nr. 466\A rašoma: „... § 2. Vilniaus Valstybinio Universiteto profesorių... Gučą Alfonsą skiriu nuo 1945 metų spalio mėn. 1 d. einančiu Vilniaus Valstybinio Pedagoginio Instituto Psichologijos katedros vedėjo pareigas.“ (5, p. 459.)

VUA saugomoje Alfonso Gučo asmens byloje Nr. 9444 K esančioje darbo knygutėje yra šie įrašai: „Vilniaus Valst. Ped. Institutas 1.1944 VIII 1 paskirtas vyr. dėstytoju LTSR Liaud. Šviet. Komisariato 1944 XII 22 įsak. Nr.194\A 2. 1945 I 1 Perkeltas l.e. profesoriaus pareigoms LTSR Liaud. Šviet. Komisariato 1945 I 24 įsak. Nr. 31\A 3. 1945 X 1 Paskirtas katedros vedėju LTSR liaud. Šviet. Komisariato 1945 XI 30 įsak. Nr. 466\A.“ Darbo knygutėje taip pat neparašyta, kurios katedros darbuotoju skiriamas A. Gučas (7). VUA saugomas A. Gučui VVP instituto išduotas darbo pažymėjimas: „Pažymėjimas Nr. 197 Pažymima, kad drg. Gu-

čas Alfonsas, Stasio, gim. 1907 m. yra Vilniaus Valstybinio Pedagoginio instituto katedros vedėjas. Dirba nuo 1944 m. VIII mėn. 1 d. Pažymėjimas galioja iki 1951 m. IX mėn. 1 d. Direktorius (parašas) (Antspaudas).“ Pažymėjimo galiojimas pratęstas tris kartus iki 1956 m.

rugsėjo 1 d. Pažymėjime nenurodyta, kurios katedros vedėju buvo prof. A. Gučas.

Visi šie dokumentai leidžia manyti, kad VVPI Psichologijos katedra gyvavo jau 1945 m. spalio 1 d., bet tikslios jos įsteigimo datos nustatymas laukia tolesnių tyrinėjimų.

ŠALTINIAI

1. Vilniaus pedagoginis universitetas (1935–1995 metai). Vilnius, 1995.

2. Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. T. II. Vilnius: Mintis, 1968.

3. Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. T. 9. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1982.

4. Tarybų Lietuvos enciklopedija. T. 3. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1987.

5. Lietuvos centrinis valstybės archyvas. F. R-762, ap. 6, b. 4.

6. Pedagoginio universiteto archyvas. F. 1, ap. 1, b. 3.

7. Vilniaus universiteto archyvas. Gučo Alfonso, Stasio, asmens byla Nr. 9444 K.